

Uchwała z dnia 28 września 2001 r., III CZP 52/01

Sędzia SN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

Sędzia SN Bronisław Czech (sprawozdawca)

Sędzia SN Marian Kocon

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Czesławy B. przy uczestnictwie Zdzisława B. o podział majątku wspólnego, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 28 września 2001 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Łomży postanowieniem z dnia 11 czerwca 2001 r.

"Czy do majątku odrębnego małżonka w rozumieniu art. 33 pkt 2 k.r.o. wchodzi w drodze dziedziczenia wyłącznie rzeczy nabyte pod tytułem darmym?"
podjął uchwałę:

Przedmioty uzyskane przez małżonka w wyniku działu spadku w czasie trwania wspólności ustawowej, należą do majątku odrębnego, bez względu na obciążenie małżonka dopłatą lub spłatą, chyba że spadkodawca inaczej postanowił (art. 33 pkt 2 k.r.o.).

Uzasadnienie

Zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia powstało na tle następującego stanu faktycznego.

Wnioskodawca Zdzisław B. i uczestniczka postępowania Czesława B. zawarli małżeństwo dnia 23 lutego 1960 r. i wiązała ich wspólność majątkowa ustawowa. Małżeństwo to zostało rozwiązane przez rozwód wyrokiem Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 9 lutego 1999 r., który uprawomocnił się bez zaskarżenia. Wcześniej jednak Sąd Rejonowy w Wysokiem Mazowieckim wyrokiem z dnia 3 czerwca 1997 r. zniósł wspólność ustawową bez określenia daty. Również ten wyrok uprawomocnił się bez zaskarżenia.

Wnioskodawca odziedziczył udział w spadku po swoich stryjach Klemensie B. (zmarłym dnia 18 czerwca 1916 r.) i Józefie B. (zmarłym dnia 10 stycznia 1962 r.), a następnie w dziale spadku, postanowieniem Sądu Powiatowego w Wysokiem Mazowieckim z dnia 17 grudnia 1968 r., otrzymał nieruchomości, których wartość przekraczała jego udział w spadku i w związku z tym zasądzona została spłata od niego na rzecz innego spadkobiercy. Spłata ta została dokonana z majątku dorobkowego Czesławy i Zdzisława małżonków B. w okresie, gdy podlegali wspólności ustawowej.

W sprawie niniejszej Sąd Rejonowy w Wysokiem Mazowieckim, postanowieniem z dnia 31 stycznia 2001 r., dokonując podziału majątku dorobkowego, przyjął m.in., że do majątku odrębnego wnioskodawcy Zdzisława B. weszła jedynie ta część majątku spadkowego, która odpowiada jego udziałowi w spadku, jako nabyta nieodpłatnie, zaś do majątku dorobkowego weszła pozostała część majątku spadkowego, której wartości odpowiada spłata.

Sąd Okręgowy w Łomży, rozpoznając sprawę na skutek apelacji wnioskodawcy i uczestniczki postępowania, przedstawił do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne przytoczone na wstępie uchwały.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawione zagadnienie prawne i kwestie do niego podobne były już przedmiotem orzeczeń Sądu Najwyższego oraz wypowiedzi doktryny,

W uchwale z dnia 18 września 1989 r., III CZP 80/89 (OSPika 1990, nr 10, poz. 357) Sąd Najwyższy przyjął, że nabyte udziały od spadkobierców w postępowaniu o dział spadku przez jednego z małżonków ze wspólnie osiągniętych dochodów w czasie trwania wspólności ustawowej wchodzi do dorobku małżonków. W uzasadnieniu zawarte zostało stwierdzenie, że majątek nabyty ponad udział wynikający ze spadkobrania ze spłatą na rzecz pozostałych współspadkobierców ze wspólnych środków małżonków wchodzi do dorobku, bowiem stosownie do treści art. 32 § 1 k.r.o. dorobkiem małżonków są przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub jednego z nich. Pogląd ten, jak trafnie zauważył Sąd Rejonowy, jest w zasadzie ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Świadczą o tym również orzeczenia w podobnych sprawach (zob. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 1972 r., III CZP 8/72, OSNCP 1972, nr 11, poz. 192, z dnia 16 listopada 1987 r., III CZP 64/87, OSNCP 1989, nr 4, poz. 62 oraz z dnia 24 stycznia 1991 r.,

III CZP 61/90, OSNC 1991, nr 7, poz. 87, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1974 r., III CRN 311/74, OSPiKA 1976, nr 2, poz. 35).

W doktrynie natomiast zarysowały się dwie grupy poglądów: niektórzy autorzy przyjmują pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 18 września 1989 r., III CZP 80/89, inni – pogląd taki, jak wyrażony w niniejszej uchwale. Podkreśla się jednocześnie, że w tej trudnej i niezbyt jasno unormowanej dziedzinie żaden pogląd nie może być uznany za bezdyskusyjny.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie ustanawia ogólnego domniemania prawnego na rzecz przynależności składników mienia małżonków do majątku wspólnego. Z konstrukcji unormowania zawartego w art. 31-33 k.r.o. wynika, że zasadą jest poddanie wspólności ustawowej ogółu przedmiotów majątkowych należących do małżonków, a przynależność przedmiotów majątkowych do ich majątków odrębnych ma charakter wyczerpująco wymienionych wyjątków, których nie można rozszerzać. Zgodnie z art. 33 pkt 2 k.r.o., odrębny majątek każdego z małżonków stanowią przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił, rzecz jednak w tym, że sformułowanie „przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie” jest nieprecyzyjne i może być rozumiane w ten sposób, że wartość praw nabytych przez dziedziczenie nie może przekraczać udziału w spadku, albo że nabyte przez dziedziczenie są wszystkie przedmioty (prawa) majątkowe, które należały poprzednio do spadkodawcy, choćby nawet przekraczały udział spadkobiercy w spadku i z tego tytułu spadkobierca byłby obowiązany do spłat lub dopłat na rzecz innych spadkobierców. Wówczas drugiemu małżonkowi przysługiwałoby roszczenie o zwrot nakładów z majątku wspólnego na majątek odrębny małżonka, który jest spadkobiercą (art. 45 § 1 k.r.o.). U podstaw tego poglądu znajduje się wyrażone w doktrynie przekonanie, że to, co małżonek nabywa ze spadku, nawet spłacając współspadkobierców, jest traktowane przez polski system prawny jako nabyte bezpośrednio od spadkodawcy (następstwo pod tytułem ogólnym), a więc nie jako nabycie od pozostałych spadkobierców.

Sąd Najwyższy w składzie podejmującym niniejszą uchwałę podziela ten pogląd, zwłaszcza że pośrednio przemawia za nim również przyjęta w piśmiennictwie wykładnia wyrażenia „przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie”, która – wskazując na cel przepisu art. 33 pkt 2 k.r.o. – pozwala odnieść go także do przysługującego małżonkowi zachowku (art. 991 k.c.), jako

korzyści stanowiącej swego rodzaju częściowy ekwiwalent udziału w spadku, który przypadłby mu przy dziedziczeniu ustawowym.

W piśmiennictwie zauważono, że zwykle wystąpienie przez jednego z uczestników postępowania z żądaniem włączenia części nieruchomości do majątku wspólnego związane jest z inflacją. Dla uczestniczących w sporze może nie być obojętne, czy będzie im przysługiwać jedynie roszczenie o zwrot nakładów, czy też prawo rzeczowe na nieruchomości i to nawet wówczas, gdy nakłady byłyby waloryzowane. W sytuacji względnie stabilnego pieniądza tego typu żądanie (dotyczące składu majątku wspólnego) jak w sprawie niniejszej, czy w sprawie o roszczenie z art. 231 § 1 k.c. w stosunkach między małżonkami (zob. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1985 r., III CZP 7/85, OSNCP 1985, nr 11, poz. 170) nie będzie mieć większego znaczenia dla interesu małżonka, który nie jest dziedzicem, natomiast w warunkach gospodarki rynkowej przyjęcie poglądu wyrażonego w niniejszej uchwale może ułatwiać obrót gospodarczy.

Przyjęcie, że w skład majątku odrębnego wchodzi wszystkie prawa majątkowe nabyte od spadkodawcy, nawet powyżej granic udziału w spadku, jest proste w stosowaniu i stwarza jasny stan prawny, natomiast odmienne rozwiązanie wprowadza komplikacje, zwłaszcza gdy małżonek dziedziczący jest w części uprawniony wyłącznie, a w części łącznie ze współmałżonkiem.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 390 k.p.c., rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.